

Agustí d'Hipona

1. Introducció

Un veritable geni, no només per a l'església sinó per a tota la humanitat. Una intel·ligència privilegiada, superdotada. Síntesi del món antic, és el primer autor del qual per a poder comprendre el seu pensament imprescindiblement hem d'apropar-nos a la seva biografia. I en tenim moltes fonts: les *Confessions*, els primers diàlegs que escriu a Cassiciac (*De Beata Vita*, *Contra Academicos*, *De Ordine*, *Soliloquia*), les *Cartes*, els *Sermons 355 i 356* i la *Vita Augustini* escrita per Possidi. El seu pensament va estar en evolució constant fins al punt que ell mateix, al final de la vida, rellegeix gairebé tots els seus llibres i escriu una obra –les *Retractationes*– on corregeix coses que en el curs de la seva evolució ha anat superant a base d'adquirir cada vegada més coneixement. Com veurem, per damunt de tot és pastor, i, llevat d'algunes excepcions, tot el que escriu ho fa mogut per la seva activitat pastoral, sigui en el contacte directe amb la gent en la predicació i els comentaris bíblics, sigui perquè intervé en les polèmiques que l'acompanyen tota la vida. És per això que haurem de dividir la presentació a partir d'aquestes etapes en la vida, l'experiència i el pensament d'Agustí.

2. La seva educació, infància, adolescència i joventut (354-373)

Neix el 13 de novembre del 354 a Tagaste, una petita ciutat del Nord d'Àfrica. S'anomena Aureli Agustí. El seu pare, Patrici, és pagà. La mare, Mònica, una cristiana fervorosa. És marcat amb la creu i la sal com a catecumen, però no és pas batejat. Més endavant dirà que ell ha estat sempre cristià, que mai no s'ha separat de l'amor de Crist (*Conf.* III,4,8). Té un germà, Navigi, i una germana de la qual mai no ens en diu el nom. No podem pas dir que vingui d'una família de classe benestant malgrat no els manqui res. Assisteix a l'escola a Tagaste, però ben aviat esgota les possibilitats d'aprenentatge que allà hi té. Ha d'anar a estudiar gramàtica a Madaura. Agustí no guarda cap bona memòria de l'experiència de l'escola.

El 370 ha de tornar a Tagaste per problemes econòmics familiars. Per a ell aquell any és recordat com un any llicenciós. L'any següent mor el seu pare, batejat de darrera hora. Mai no els va unir una gran afinitat. Aquell mateix any marxa a fer estudis de retòrica a Cartago ajudat

econòmicament per Romanià, un conciutadà i amic. Allà té una concubina, de la qual tampoc no ens en diu mai el nom, però de qui ens diu que l'ha estimada i li ha estat fidel. Amb ella, el 372, quan Agustí té 18 anys, tindrà un fill, Adeodat. L'any 373 llegeix una obra molt important en la seva trajectòria que el colpeix profundament, l'*Hortensi* de Ciceró (*Conf.* III,4,7), que dissortadament no ens ha arribat, llevat dels fragments que ell mateix ens transmet. Amb aquesta lectura resta enamorat de la saviesa i inicia una recerca sincera i honrada de la veritat, convençut que la felicitat ha de ser el *gaudium veritate* i que aquesta veritat ha d'existir. Es promet, doncs, que en descobrir la veritat ho abandonarà tot per seguir-la (*Conf.* VIII,7). El que qüestiona aquesta veritat en la vida de l'home és el problema del mal, i a aquest problema dedicarà molt en la seva vida. Refusa l'Escriptura per motius oratoris perquè és rude, mal escrita; no pot ser per tant que sigui paraula que vingui de Déu. Li és un veritable obstacle. Mentrestant culmina tots els estudis de retòrica. És llatí de cor, de cultura romana fins al fons. Allà, a Cartago, es deixa seduir pel maniqueisme i entra a la secta com a "oïdor".

3. La seva adhesió al maniqueisme i el pas a l'escepticisme (373-383/383-386)

Per què s'ha fet maniqueu Agustí? Al final el maniqueisme, una forma de gnosticisme que tenia molta volada a l'Àfrica, li soluciona aparentment bona part dels problemes vitals que l'acompanyen, en especial el del mal, oferint-li una solució no dogmàtica, "racional", amb pretensions de ser científica, explicant que hi ha dos principis, el del bé i el del mal que lluiten cosmogònicament a la terra; no s'escapa de ser un panteisme. En el fons treuen la responsabilitat personal en el mal que hi ha en l'home i en el que l'home fa, perquè l'home està sotmès a aquest determinisme. En aquest moment de la seva vida Agustí es deixa captivar.

El 374 comença a ser mestre de gramàtica a Tagaste. Després va a Cartago i obre escola de retòrica. Té problemes en l'ensenyament. Aquella felicitat que cerca, de moment no la troba pas, i en la seva recerca, ja l'any 383, queda totalment desil·lusionat amb els maniqueus, perquè no saben pas respondre-li les qüestions vitals que els planteja i acaben proposant-li també solucions dogmàtiques. Marxa a Roma i allà hi fa de professor de retòrica per guanyar-se la vida, sense deixar de ser el lector apassionat que és. Progressivament es va acostant a posicions escèptiques.

El 384 obté el càrrec d'orador de l'imperi a Milà. Allà se li ajunta Mònica. Coneix Ambròs i queda fascinat per la seva oratòria. Entra en contacte amb els cercles neoplatònics milanesos

que hi havia entorn d'Ambròs. I rep una influència molt gran de Simplicia. Gràcies a això llegeix sant Joan i les cartes de sant Pau. És acomiadada la mare d'Adeodat i se li prepara un altre matrimoni més d'acord amb la situació social que va assolint. Té grans perspectives al davant.

El seu pas a l'escepticisme és degut encara a les mateixes coordenades: com que no puc saber res de segur, cal actuar no pas per la certesa absoluta, sinó per allò que és més probable. I queda ben definida ja la seva recerca d'un criteri d'autoritat. De moment l'únic criteri acceptat és el de la raó.

4. La seva conversió i l'ideal monàstic (386-391)

La conversió puntual d'Agustí ve precedida –no podia ser d'altra manera– d'un procés intel·lectual i espiritual llarg i profund, fruit de la seva recerca honrada de la veritat. Així, gràcies als neoplatònics amb els qual ha entrat en contacte, descobreix que pot existir una espiritualitat pura, sense cap deix de materialitat i que aquesta visió del món pot portar a una vida veritablement ascètica i feliç. Descobreix aleshores el paper de mitjancer de Jesús que els neoplatònics no hi tenen, i així pot començar a re-crear una nova visió del món on hi hagi la figura de Jesús. Afegim-hi que li va arribar a les mans la *Vida de sant Antoni*, i que va quedar fascinat per aquella radicalitat evangèlica.

Gràcies al contacte que va tenir amb Ambròs, s'adona que hi ha una interpretació al·legòrica de l'Escriptura que li pot solucionar els problemes que hi tenia en l'època maniquea. Veu també que hi ha una retòrica que parteix dels textos de l'Escriptura i que no està preocupada per la forma sinó que tot està posat al servei de la transmissió del missatge evangèlic. Per això pot encarar-se amb els textos de sant Joan i amb les cartes de sant Pau. Amb la presència de la seva mare, allà a Milà, topa amb el criteri d'autoritat, el derivat de la fe, que ella representa, amb la qual cosa es troba personalment davant el conflicte entre la fe i la raó.

El 386 és l'any de la seva conversió. Culmina en la famosa “escena del jardí” que marca el punt d'inflexió en la seva vida (*Conf.* VIII,12,29). El text bíblic al qual es fa referència és Rm 13,13-14: «Lluny de festins i d'ebrietats, lluny d'alcoves i de disbauxes, lluny de querelles i de gelosies, ans revestiu-vos del Senyor Jesucrist, i no feu cabal de la carn en les seves concupiscències». Ara ja no espera res del món.

Es retira amb Mònica, Adeòdat, Alipi, Navigi..., a Cassiciac, una vila pròxima a Milà, amb l'intent de fer una comunitat de caràcter filosòfic i d'estudi de l'Escriptura. Renuncia al matrimoni. La nit pasqual, del 24 al 25 d'abril del 387 és batejat per Ambròs.

Decideix tornar a la seva Àfrica nadiua per dur a la pràctica aquest ideal monàstic nou que ha trobat. La tardor del 387, en el curs del viatge de retorn, mor la seva mare, Mònica, a Òstia. El 388 arriba a l'Àfrica i prop de Tagaste funda un monestir. Per fi ha trobat l'ideal de vida que ha estat buscant des de sempre.

Durant el temps de Cassiciac ha escrit ja els Diàlegs, que representen el naixement d'una filosofia cristiana extraordinàriament original. Els temes són l'ordre, la felicitat, la saviesa, l'autoritat, la fe. Ja es dona el doble camí d'autoritat, la fe i la raó: «*crede ut intelligas, et intellige ut credas*» (*Serm.* 43,9), Ambdues són, doncs, complementàries i no pas excloents. No es pot dir, "o fe o raó", sinó que cal dir "fe i raó". El criteri últim d'actuació és l'amor, la cristal·lització serà el famós «*ama et quod vis fac*» (*Tract. ep. Jo.* 7,8). I l'abocarà a descobrir la presència íntima de Déu en l'ànima personal; a adonar-se de la semblança existent entre l'ànima i Déu que és qui l'il·lumina interiorment. És el Mestre interior.

Trobarà, a més, la solució al problema del mal, ja que s'adona que aquest no té entitat: no és. És només la carència de bé. I descobrirà que l'únic que cal cercar és la plena Veritat, Bellesa, Saviesa, Bondat... que només és Déu. Les coses no són pas dolentes. Cal viure usant d'elles, però sense fruir-ne. És la diferència augustiniana de l'*uti* i el *frui*, que condiciona tota la seva moral. Dit d'una altra manera, tota la moral augustiniana depèn del dogma, del què es creu.

Hi ha una constant en sant Agustí en la seva opció per la vida monàstica, que durà a terme al llarg de tota la seva vida perquè respon plenament a la seva manera de ser, però que anirà prenent forma segons les circumstàncies de la vida: ara, de seglar, tindrà un caire més filosòfic, quan serà prevere tindrà un to més escripturístic, de bisbe l'accent serà més pastoral, sense oblidar però els altres; per això s'ha arribat a considerar aquesta opció monàstica d'estudi d'Agustí com a precedent dels futurs seminaris. Sempre té unes constants reflectides sobretot en els sermons 355 i 356. Es tracta de viure l'ideal evangèlic cristal·litzat en els Actes dels Apòstols; amb una pobresa no imposada sinó volguda; amb una disposició de servei al lloc on s'està; amb separació de sexes i una clara opció pel celibat; amb un estudi constant de la filosofia, la retòrica i l'Escriptura. Hi ha d'haver diàlegs constructors de la comunitat. Ell en serà el mestre.

5. L'època anti-maniquea (391-400)

El 391 és elegit per aclamació popular per ser prevere d'Hipona, una ciutat portuària, sense que el mai no ho hagués volgut ni desitjat. L'ordena el bisbe Valeri, un bisbe d'origen grec que tenia dificultats en la predicació. Per això esdevé predicador des dels inicis –costum que no hi era a l'Àfrica– fins i tot als concilis de bisbes. Tot i això, ha demanat al bisbe un temps per a estudiar i conèixer a fons l'Escriptura. Ho explica en la *Carta 21*.

El 395 és consagrat bisbe auxiliar per Valeri. Això li va comportar problemes perquè tampoc no era costum a l'Àfrica. El 397 mor Valeri. Agustí queda com a bisbe d'Hipona. Des del començament intervé en els concilis provincials i d'una manera especial en la lluita contra el donatisme.

L'any 400 ha escrit ja les *Confessions*, una obra única, no només pel que representa en l'àmbit religiós, sinó en tota la literatura universal. Una obra única, molt més enllà d'una autobiografia o d'un relat de vivències, o d'una confessió de la pròpia vida. És una confessió de l'obra de Déu en ell, una confessió de lloança a Déu i el que s'hi explica només es fa per la necessitat de la lloança. I allò que li ha passat a ell és el mateix que ha passat en la història del poble salvat i en tota la creació. Els darrers llibres canten aquesta lloança fent una contemplació a partir dels primers capítols del llibre del Gènesi.

L'ha escrit com a reflexió personal, però l'ha pensat per a ser publicada, i ho ha fet inaugurant un gènere literari nou. Segur que, retornat a l'Àfrica d'on n'havia marxat essent-ne públicament maniqueu i conegut, ara en retornar es troba amb l'hostilitat dels maniqueus. La campanya de desprestigi que li devien fer deuria ser perversa, afirmant que ell continuava essent maniqueu ara infiltrat en la jerarquia catòlica. Tant era que afirmés que no; sempre quedaria la sospita (i quelcom d'això ha quedat en la història). No calia pas que es defensés. N'hi havia prou que fes l'exercici honrat d'obrir el seu cor a Déu i d'oferir-lo a tota persona de bona voluntat. Li surt una obra verament meravellosa. Déu i l'ànima en són els protagonistes.

Res d'això, però no li estalvia la confrontació directa amb els maniqueus i obres molt importants ho reflecteixen com el *De Genesi contra manichaeos*, o el *De libero arbitrio*, o el *Contra Faustum*. Calia deixar clar en aquesta polèmica la importància de la fe com a component estrictament humà i d'autoritat; la defensa de la llibertat de l'home contra qualsevol determinisme; el refús d'una raó mantinguda en el secret, que determina el comportament; la

divisió de la gent de cara a la salvació; el valor de l'Esclatúra i la seva coherència interna; la no existència del mal essencialment parlant, perquè aquest només és la carència de bé; la Creació com a acte inicial que té a Déu per únic protagonista sense cap antagonisme estrany; el valor, per tant, de tot el material: des del matrimoni fins a qualsevol de les coses creades. Ha nascut un dels més grans teòlegs de tots els temps, i la seva reflexió teològica està al servei de les necessitats pastorals del seu moment, però esdevenen respostes universals.

6. L'època anti-donatista (400-412)

L'església nord-africana vivia un cisma sagnant, el donatista, cisma originat després de Cebrià, i alhora moviment social que canalitzava molts descontentaments. Pretenia ser una església dels purs, que no s'havien contaminat per res en la persecució i que acusaven els catòlics de ser ara els perseguïdors de bracet amb el poder establert. No reconeixien, per tant, el baptisme conferit en l'església catòlica i tornaven a batejar aquells que es passaven al donatisme. No el podien reconèixer perquè no acceptaven la legitimitat del ministeri catòlic perquè estava contaminat i era, per tant, pecador. Un fenomen, realment molt complex que dividia en dues meitats la cristiandat africana i que obligava el poder civil a recercar la unitat, tal com ja hem vist. El cisma, l'heretgia es convertien en delictes.

Agustí, l'home més influent en aquells moments, buscarà el camí del diàleg, de la reflexió, de la recerca històrica fins i tot per a veure el naixement de l'església donatista. Es tracta de poder convèncer l'altre per a acompanyar-lo a la unitat. No serà fàcil. Agustí haurà de fer una profunda reflexió sobre què és l'església, reflexió que encara no s'havia hagut de fer mai a aquest nivell. En aquesta reflexió eclesiològica s'arribarà de seguida a la reflexió soteriològica, és a dir, a veure quin paper té l'església en la salvació. Agustí dirà que l'església volguda per Déu només pot ser una; no hi pot haver duplictat, ni separació. I s'ha de saber quina és. L'església ha de tenir, doncs, una visibilitat que la concreti, i així ho ha volgut el Crist. A més, del Crist a avui hi ha d'haver continuïtat. La ruptura és característica de no autenticitat. Tot i això la pertinença a l'església institucional no implica per si mateixa la salvació; però la no pertinença volguda i pertinença implica la no salvació, sempre dit en el cas del donatisme flagrant. L'axioma africà tradicional *extra ecclesiam nulla salus* també és incorporat per Agustí, però immediatament es pregunta què és l'església. L'església ha de ser entesa *ab Abel*, des del primer just, i el criteri de

pertinença ha de ser la justícia i l'amor. Al cap i a la fi l'única església veritable és la del cel, la Jerusalem celestial.

Mentrestant es donen graus diferents de comunió eclesial. La *communio sacramentorum*, comunitat dels fidels edificada sobre el fonament dels apòstols, sota el guiatge dels bisbes, dels concilis i de la *sedes Petri*, on hi estan units bons i dolents, sense contaminar-se entre si; els sacraments són vàlids, encara que no fructuosos fora de l'església. La *communio iustorum*, des d'Abel a la fi dels temps, justos tots gràcies al Crist. I la *communio praedestinatorum*, constituïda per aquells que componen el Regne de Déu gloriós. L'església en Agustí sempre és entesa com a Cos de Crist Cap en línia paulina. D'aquí la seva autoritat.

Sobre els sacraments i la seva pràctica, cal retenir que són necessaris per a la salvació, però que cal distingir bé entre la validesa i el fruit. Ara bé, l'eficàcia dels sacraments no pot dependre mai de la puresa i santedat del ministre. En aquesta reflexió sobre els sacraments en l'església a partir del baptisme donatista per al qual queda clar que no se'ls ha de tornar a batejar mai quan es converteixen a la fe catòlica sinó que només se'ls ha d'admetre a la comunió per tal que el seu baptisme pugui donar fruit, caldrà afegir-hi, més endavant en la polèmica pelagiana, el tema del baptisme dels infants i del que després s'ha anomenat pecat original, per al qual Agustí fa una reflexió a partir de la necessitat absoluta i universal del baptisme de cara a la salvació, sense que amb això es vulgui dir que només hi ha salvació en ell. La salvació de Déu, però, sempre ha de passar per la creu de Jesucrist, perquè així ho ha manifestat Déu mateix.

L'època donatista implica per a Agustí una reflexió molt profunda sobre altres temes com el de la violència, de la guerra, de la pena de mort, de la coacció, del poder de l'Estat i les possibilitats de coerció que té i els límits que ha de tenir marcats; també de la funció pública, política dels cristians. Es comença a plantejar el tema de les relacions església poder civil, i la visió concreta de l'imperi romà.

El 411 amb la conferència entre catòlics i donatistes, es dona per acabat oficialment el donatisme. Això no vol pas dir que s'hagi acabat el fenomen social, sinó que queda en situació larvada. Quelcom d'això pot ajudar a explicar la desaparició de l'església africana que es produirà pocs segles després: era una església profundament dividida i debilitada en les seves arrels, malgrat haver tingut personatges de la talla universal d'Agustí.

7. L'època anti-pelagiana (412-430)

Acabada oficialment la qüestió donatista, no es va estalviar Agustí de viure en polèmica perquè entorn del 412 comença la controvèrsia pelagiana. Sense entrar a fons en aquest fenomen iniciat per aquest monjo de nom Pelagi, sí que val la pena deixar constància que la controvèrsia de fet s'origina a partir dels mateixos textos que Agustí havia escrit en la lluita anti-maniquea, quan era un decidit defensor de la llibertat humana davant la negació que en feien els dualistes. Això va causar-li al nostre autor una forta amargor. Viure sempre en polèmica encara que sigui no volguda fa que hom no s'escapi dels excessos en la defensa de les pròpies posicions i en la caricaturització de l'altre.

El plantejament pelagià es pot resumir dient que la fe i la salvació depenen de l'home, del seu esforç que es converteix en totalment meritori; la gràcia de Déu només és una ajuda que es dóna al que ja és creient; tot és, per tant, fruit de la llibertat de l'home, que té en ell prou forces per a fer possible la seva pròpia salvació sense l'ajuda de Déu; el paper de Crist és només exemplar, amb una exemplaritat sublim, això sí; la concreció es dóna, sobretot, en el món monàstic; l'acusació que fan a Agustí és la de negar la llibertat de l'home per reduir-ho tot a la gràcia de Déu.

La resposta augustiniana té els següents eixos. Primer de tot la preeminència del paper de la gràcia enfront de la llibertat. La gràcia està a l'inici de la resposta de fe de l'home, del mateix acte de fe. No serà estrany que després d'això se l'anomeni el doctor de la gràcia. Déu sap, en la seva omnisciència qui serà salvat i qui no, qui respondrà afirmativament usant de la seva llibertat i qui no; però això no condiciona la resposta que continua essent totalment lliure. Hi ha un pecat en l'origen de la humanitat que es transmet de generació en generació i que provoca que l'home, per sí sol, no pugui arribar a aconseguir la salvació. Si no fos així, el Crist hauria mort inútilment, en va. I en canvi, és dada d'Escriptura que tothom qui se salva, ho fa gràcies als mèrits de la mort redemptora de Crist.

8. En resum

Renunciem a fer cap llista d'obres de sant Agustí, són innumbrables i de molts tipus, exegetiques, teològiques, morals, monàstiques, d'espiritualitat, de catequesi (té un tractat de catequesi per als principiants, el *De catechizandis rudibus*) al costat d'un corpus de cartes

immens, moltes de les quals són veritables tractats en forma epistolar, i d'una quantitat d'homilies impressionat, sobre tots els llibres bíblics i tots els temes. Hem de citar, però, algunes obres especials.

L'any 410, hi ha hagut el setge i saqueig per part d'Alaric de la ciutat de Roma, símbol de l'imperi i de la cristiandat. A part de les preguntes directes que a ell li formulen, Agustí tocat en el seu cor escriurà una obra monumental: el *De Civitate Dei*, la *Ciutat de Déu*. Veurà la llum l'any 427. Allà hi ha la reflexió més seriosa i quasi única feta a l'antiguitat sobre el paper de l'Estat, i que potser hauria de ser de lectura obligada avui. Si l'Estat no està basat en la justícia i no potencia els valors humans es converteix en un gran bandoler, dirà (*Civ. IV,4*). I amb el seu llenguatge acurat explicarà que la divisió de les dues ciutats es fa a partir dels dos amors que la construeixen.

No podem deixar de mencionar una altra gran obra, el *De trinitate*, sobre la trinitat, potser l'única obra que va escriure per pròpia voluntat, sense estar-hi motivat per cap polèmica, una obra que ha influït moltíssim en la posteritat. És la seva gran obra teològica on vol reflexionar senzillament sobre Déu tot cercant-ne la doctrina bíblica, per poder arribar a comprendre les relacions que es donen entre les persones divines i, per tant, explicant l'Esperit Sant com l'amor i la comunió del Pare i del Fill. La persona humana també està feta a imatge i semblança del Déu trinitat, cosa que el porta a fer una explicació antropològica amb un gran aprofundiment fins i tot psicològic. No podem deixar de citar tampoc, que és l'únic autor antic que fa un comentari a tots el Salms, o els seus comentaris complets a Joan, en l'evangeli i en les cartes.

El 28 d'agost del 430 Agustí mor a Hipona, quan els vàndals estan assetjant la ciutat. Tots els autors posteriors a ell hauran de referir-se obligadament al seu pensament. Va parlar de gairebé tot i amb un mestratge incontestable. Cal reconèixer-li, doncs, aquesta seva condició de mestre per a la posteritat.

Els Pares «han ensenyat a l'església el que van aprendre a l'església», diem sempre en començar la patrologia citant Agustí (*C. Jul. op. imp.* 1, 117), perquè ja té aquest concepte de "Pare de l'església" ben clar; no podia ser d'altra manera. Ell mateix afegia: «han posseït el que van trobar a l'església; han ensenyat el que hi van aprendre; han transmès als fills allò que van rebre dels Pares» (*C. Jul.* 2, 10, 34). En acabar, ara, voldríem fer servir una altra frase seva per aplicar-la a tot el que hem dit. «Per ventura sóc jo l'església catòlica...? En tinc prou amb estar dintre d'ella» (*Enarrat. Ps.* 36, s.3, 19).

Cronologia de Sant Agustí

- 337 Mort de l'emperador Constantí. L'Imperi es dividit entre els tres fills: Constant, Constantí i Constanci.
- 346 Mort de sant Pacomi, pare del cenobitisme.
- 351 Constanci, únic emperador.
- 354 Neix (13 de novembre) a Tagaste, a la Numídia proconsular, Aureli Agustí, fill de Patrici i de Mònica.
- 356 Mort de sant Antoni abat.
- 360 Julià, proclamat emperador pels seus soldats (29 anys). Pacià, bisbe de Barcelona.
- 361 Mort de l'emperador Constanci. El succeeix Julià l'Apòstata, que restaura el paganisme i en un edicte prohibeix als cristians d'ensenyar l'*ars grammatica*.
- 361-367 Primers estudis d'Agustí, a Tagaste; estudis de gramàtica, a Madaura.
- 363 Mort de Julià, en lluita contra els perses. Jovià, proclamat emperador, signa amb Sapor, rei de Pèrsia, una pau deshonrosa.
- 364 Mort de Jovià. Proclamació de Valentinià I, el qual s'associa el seu germà Valent per a l'Orient (364-378). Restabliment de la llibertat de culte.
- 366 Inici del pontificat del papa Damas (366-384).
- 369 Reconquesta de Britànnia.
- 370 Les males condicions econòmiques familiars obliguen Agustí a tornar a Tagaste; es lliura a una vida irregular.
- 371 Agustí reprèn els estudis a Cartago, ajudat econòmicament pel seu amic Romanià. Mort del seu pare, Patrici, ja convertit al cristianisme. Agustí fa vida comuna amb una dona.
- 372 Naixement d'Adeòdat, fill natural d'Agustí (18 anys) i de la seva companya.
- 373 Valent abraça l'arrianisme i persegueix els catòlics. La lectura de l'*Hortensi* de Ciceró impressiona Agustí i li desperta l'amor de la saviesa. Seduït pel maniqueisme, n'esdevé «oïdor». Mort d'Atanasi d'Alexandria.
- 374 Agustí obre escola, primer a Tagaste, de gramàtica, i després a Cartago, de retòrica.
- 375 Reconquesta de Mauritània. Victòries sobre el Danubi.
Mort de Valentinià I, el qual havia dividit l'Imperi d'Occident entre els seus dos fills: Gracià (Gàl·lies, Hispània, Britànnia) i Valentinià II (Itàlia, Il·líria, Àfrica).
- 376 Mort de Valent, emperador d'Orient, en lluita contra els visigots.
L'Imperi d'Orient és ofert a l'hispana Teodosi.
- 379 Adveniment de Teodosi (34 anys), l'últim emperador que regnà damunt tot l'imperi (379-395).
Mort de Basili de Cesarea.
- 380 Baptisme de Teodosi, sota la influència d'Ambròs de Milà. Dicta un decret contra els arrians.
El governador de Cartago, Vindicià, atorga a Agustí (26 anys) el premi de les festes quinquennals.
- 381 Concili de Constantinoble, segon ecumènic.
- 381-384 Sojorn d'Egèria a Jerusalem.
- 382 Teodosi sotmet els visigots i els acantona sobre les fronteres del Danubi.
- 383 Encontre d'Agustí amb Faust, bisbe maniqueu. Agustí professa un curs de retòrica a Roma; s'allunya gradualment del maniqueisme i s'acosta a les doctrines neoacadèmiques.
Gracià és assassinat per Màxim.
- 384 Agustí obté l'ensenyament de la retòrica a Milà, per obra de Símmac, prefecte de Roma. Hi coneix sant Ambròs i escolta assíduament els seus sermons.
Inici del pontificat del papa Sirici (384-399).
- 385 Mònica s'uneix amb el seu fill a Milà. Comiat de la mare d'Adeòdat.

- Panegíric d'Agustí en honor de l'emperador Valentinià II. Projecte de matrimoni per a Agustí.
Mort de Priscil·lià.
- 386 Conversió d'Agustí, a Milà. Renuncia al matrimoni i es retira a Cassiciacum per preparar-se al baptisme. Escriu alguns opuscles de caràcter filosòfic.
Descobriments a Milà dels cossos dels màrtirs Gervasi i Protasi.
Jeroni s'instal·la a Betlem.
- 387 Agustí rep el baptisme de les mans d'Ambròs, a Milà, durant la vetlla pasqual (25 d'abril), juntament amb el fill i amb Alipi. Decideix de tornar a l'Àfrica, a menar-hi vida monàstica. Durant l'espera per a l'embarcament, a Òstia, mor la seva mare Mònica (tardor).
Agustí se'n va a Roma i hi passa prop d'un any.
Mort de Ciril de Jerusalem.
- 388 Agustí torna a l'Àfrica i funda un monestir prop de Tagaste.
Teodosi bat Màxim i s'annexa els seus estats.
- 390 Mort de Gregori de Nazianz.
- d390 Mort de Pacià de Barcelona.
- 391 A Hipona, per aclamació popular, Agustí assumeix el sacerdoci, que li és conferit pel bisbe Valeri, però continua la vida monàstica.
- 392 Mort de Valentinià II, reemplaçat per Eugeni.
- 392-394 Agustí es dedica a l'estudi i a la polèmica amb els maniqueus i els donatistes.
- 394 Teodosi bat Eugeni i reconstitueix la unitat de l'Imperi. El cristianisme esdevé única religió oficial.
- 395 Mort de Teodosi. Partició definitiva de l'imperi entre els seus dos fills: Arcadi (Orient) i Honori (Occident).
Agustí és consagrat bisbe i esdevé auxiliar de Valeri.
- 396 Mort Valeri, Agustí el succeeix com a bisbe d'Hipona.
Quaranta-dos anys.
- 397 Mort de sant Ambròs, a Milà.
- 397-430 Activitat pastoral d'Agustí, reflectida sobretot en la seva extensa i famosa predicació. Activitat intel·lectual, amb la redacció de la major part de les seves obres i una extensa correspondència. Entre el 397 i el 400: redacció de les *Confessions*; entre el 413 i el 426/427: *La ciutat de Déu*. Diversos concilis a Cartago, especialment per a lluitar contra els donatistes i els pelagians.
- 401 Inici del pontificat del papa Innocenci I (401-407).
- 405? Mort de Prudenci.
- 407 Mort de sant Joan Crisòstom.
- 409 Els vàndals, els sueus i els alans, després d'haver devastat la Gàl·lia, entren a Hispània.
- 410 Alaric entra a Roma i la saqueja durant tres dies (agost).
- 410-415 Sojorn d'Orosi a Hipona i Cartago; amiatat amb Agustí, que l'envia a Palestina, amb Jeroni. Orosi torna a l'Àfrica en el 416.
- 410-417 Sojorn de Melània la Jove, amb el seu marit Pinià, a l'Àfrica, on funda dos monestirs prop de Tagaste i manté amiatat amb Agustí. En el 417 marxa a Palestina.
- 420 Mort de sant Jeroni, a Betlem.
- 415-420 Correspondència entre Agustí i Consenci, de la Tarraconense.
- 422? Mort de Pelagi.
- 430 Agustí mor, el 28 d'agost, mentre els vàndals, comandats per Genseric, assetgen Hipona.
- 431 Mort de Paulí de Nola.